

Dans i hele landet

**Status, utfordringer og strategier for videre utvikling
av profesjonell dans i Norge 2012-2015**

20. juni 2012

Innhold

DEL I INNLEDNING

1	Bakgrunn	4
2	Mål.....	6
3	Utvikling og status.....	7
4	Satsingsområder.....	10
5	Avgrensninger	11

Del II DANS I HELE LANDET

6	Produksjon av dansekunst	12
6.1	Status.....	12
6.2	Utfordringer	13
6.3	Oppfølging	14
7	Formidling og publikumsutvikling.....	16
7.1	Status.....	16
7.2	Utfordringer	17
7.3	Oppfølging	18
8	Regional utvikling	20
8.1	Status.....	20
8.2	Utfordringer	20
8.3	Oppfølging	21
9	Et mangfoldfoldig dansefelt	22
9.1	Status.....	22
9.2	Utfordringer	23
9.3	Oppfølging	23
10	Internasjonal utveksling	24
10.1	Status	24
10.2	Utfordringer.....	24
10.3	Oppfølging	25
11	Rekruttering og talentutvikling	26

11.1	Status	26
11.2	Utfordringer.....	27
11.3	Oppfølging	28
12	Levekår for dansere	29
12.1	Status	29
12.2	Utfordringer.....	29
12.3	Oppfølging	30
13	Dokumentasjon, kunnskap og kritikk.....	31
13.1	Status	31
13.2	Utfordringer.....	31
13.3	Oppfølging	32

DEL I INNLEDNING

1 Bakgrunn

Gjennom målrettede tiltak og en generell styrking av kunst-, kultur og frivillighetsformål gjennomfører regjeringen Kulturløftet. Målet er at 1 pst. av statsbudsjettet skal gå til kulturformål innen 2014. Både Kulturløftet I og II har satsing på dans som et særskilt innsatsområde.

I Kulturløftet I, punkt 7 *Et løft for dansekunsten* heter det:

Dansen må få økt anerkjennelse. Vi mener det bør være et mål at alle skal få oppleve profesjonell dansekunst. Det må derfor satses på flere produksjoner og økt formidling. Vi vil at det skal lages en opptrappingsplan for bevilgningene til dans og fri scenekunst og at det etableres en egen ordning for dans under Norsk kulturråd.

I Kulturløftet II, punkt 7 *Satse på dans* heter det:

Støtte opp om den positive utviklingen i norsk dans bl.a. gjennom å styrke tilskuddsordningen for dans. Det skal satses på talentutvikling innen dansekunsten. Det skal være en bred satsing på mange ulike danseuttrykk over hele landet. Nasjonalballetten skal styrkes.

Som følge av Kulturløftet har dans i Norge fått en vesentlig styrking av rammevilkårene. Kulturdepartementet innledet våren 2011 arbeidet med en strategi for profesjonell dansekunst i Norge for perioden 2012–2015. Formålet med strategiarbeidet har vært tredelt:

- Gi en status for oppnådde resultater på dansefeltet som følge av Kulturløftet 2006–2010
- Kartlegge utfordringer
- Gi grunnlag for videre utvikling av profesjonell dans i Norge 2012–2015

Strategien er utarbeidet på grunnlag av innhentet dokumentasjon og innspill fra sentrale aktører i dansefeltet i Norge. I brev av 1. mars 2011 ba departementet om bistand til å dokumentere utvikling og status for dansefeltet. Det ble utarbeidet en rapport av Røyseng, Sigrid (2011): *Profesjonell dansekunst i Norge. En statusrapport* som baserte seg på en gjennomgang av alle bidrag som ble sendt inn. Resultatene fra kartleggingen ble presentert på et innspillsmøte 21. juni 2011.

Både rapporten, innspill fra aktører under innspillsmøtet og skriftlige innspill i etterkant er lagt til grunn for utarbeidelsen av en strategi for dans. På bakgrunn av bl.a. dokumentert utvikling av dansefeltet på landsbasis siden 2006 og status når det gjelder offentlige tilskudd, produksjoner, visninger, visningsarenaer, publikum m.m. har departementet fått et grunnlag for å vurdere behovet for videre oppfølging, prioritering

mellom tiltakene, samt informasjon om relevante nye forhold. Departementet har også innhentet erfaringer fra andre land, bl.a. i Norden, Belgia og Nederland, som inngår som bakgrunnsmateriale for arbeidet.

2 Mål

Regjeringens mål for scenekunstrområdet går fram av St. meld. nr. 32 (2007–2008) *Bak kulissene*, og ble behandlet av Stortinget i Innst. S. nr. 157 (2008–2009):

1. Et profesjonelt tilbud av teater-, opera-, danseforestillinger og andre scenekunstuttrykk over hele landet
2. Høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse.
3. Nå hele befolkningen.
4. Større mangfold.
5. Effektiv ressursutnyttelse.

Dans er et eget tema i St.meld. nr. 32 (2007–2008) *Bak kulissene*, og kunstfeltet er gjort grundig rede for. Meldingen legger opp til en betydelig satsing på dans og formulerer en rekke konkrete tiltak for å nå målene. De fleste av tiltakene i meldingen har vært av budsjettmessig karakter og er fulgt opp.

Ordningene under Norsk kulturråd er sentrale virkemidler for utviklingen av dansekunsten i Norge. Ifølge strategiplanen for 2011–2014 er Kulturrådet hovedsatsinger for scenekunst følgende:

- legge til rette for eksperimentering, utforskning, nyfortolkning og samarbeid på tvers av uttrykksformer og sjangrer
- stimulere til rekruttering av aktører fra etniske minoritetsmiljøer og prioritere gode scenekunstprosjekter som reflekterer og tematiserer vårt flerkulturelle samfunn
- styrke utveksling av scenekunst nasjonalt så vel som internasjonalt som bidrag til at scenekunst av høy kvalitet når ut til flest mulig
- stimulere til økt kunnskap om samarbeid mellom scenekunstens institusjoner og aktører i det frie feltet
- styrke og videreutvikle profesjonelle dansemiljøer rundt om i landet
- stimulere til gode scenekunstproduksjoner for ungdom

3 Utvikling og status

Statlige tilskudd til dans har økt betydelig under Kulturløftet. I tillegg til de faste budsjettpostene for dans på statsbudsjettet, utgjør Norsk kulturfond den største finansieringskilden for profesjonell dans i Norge.

Tabellen nedenfor viser utviklingen i statlige tilskudd over Kulturdepartementets budsjett til tiltak og ordninger innen dans 2006–2012:

Alle beløp i 1 000 kr

Tiltak	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Økning
<i>Faste tiltak/institusjoner:</i>								
Carte Blanche	15 350	16 733	17 753	19 253	20 030	20 951	21 600	6 250
Dansearena Nord							500	500
Danseinformasjonen	2 650	2 751	2 869	3 369	3 669	3 783	3 900	1 250
Dansens Hus	11 500	18 937	28 151	30 151	31 116	32 580	33 589	22 089
PRODA Profesjonell dansetrening	1 220	1 366	1 425	1 925	1 987	2 049	2 113	893
Rom for dans	0	0	0	1 500	1 548	1 596	1 645	1 645
Skuespiller- og danseralliansen							1 500	1 500
<i>Tiltak med flerårig tilskudd under Norsk kulturfond:</i>								
Bårdar Danseteater*	306	318	332	347	358	369	369	63
CODA Oslo Int. Dance Festival*	205	213	222	1 000	1 500	1 547	1 647	1 442
Damini House of Culture*	205	213	222	232	239	246	246	41
DanseFestival Barents							500	500
Oslo Danse Ensemble*	1 115	1 157	1 207	1 260	1 560	1 608	1 608	493
Stellaris Dansteater	1 550	1 859	2 939	3 939	4 065	4 191	3 791	2 241
<i>Ordninger under Norsk kulturfond:</i>								
Arrangørstøtte dans							2 000	2 000
Basisfinansiering	0	3 000	3 129	9 000	12 000	12 000	15 572	15 572
Formidling/gjestespill*	936	1 224	1 083	2 829	1 711	2 952	2 952	2 016
Fri scenekunst - dans*	18 964	20 770	19 616	13 130	22 701	24 313	24 313	5 349
Koreografiutvikling*	924	1 095	1 397	1 525	1 675	1 700	1 700	776
Pilotprosjekter dansemiljøer	0	0	0	0	1 200	2 100	3 100	3 100
Scenetekstutvikling*	0	145	50	205	200	50	50	50
<i>Avsetning til andre scenekunsttiltak - tilskudd dans*</i>	300	330	1 740	1 595	675	589	589	289
<i>Tilskudd til dans fra andre avsetninger*</i>	1 906	2 525	1 791	1 805	2 006	1 468	1 468	-438
<i>Fond for lyd og bilde*</i>	1 408	1 760	1 199	2 268	1 765	2 558	2 558	1 150
Sum	58 539	74 396	85 125	95 333	110 005	116 650	127 310	68 771

* Tilskudd/avsetning for 2012 fordeles i løpet av året. Beløp for 2011 er kun videreført for 2012.

Økningene i bevilgningene til dans kan sammenfattes slik:

- Statlige tilskudd til dans ekskl. Nasjonalballetten har siden 2006 økt med nærmere 68 mill. kroner eller 117 pst.
- Av dette har tilskudd til dans fra ulike ordninger og avsetninger under Norsk kulturfond har økt fra 23 mill. kroner i 2006 til om lag 52 mill. kroner i 2012, det vil si en økning nærmere 29 mill. kroner eller 125 pst.
- I tillegg har tilskuddet til Nasjonalballetten økt med 99 mill. kroner eller 95 pst. siden 2006, basert på at anslagsvis 40 pst. av driftstilskuddet til Den Norske Opera & Ballett går til Nasjonalballetten.

Det gis også tilskudd til flere aktører som viser profesjonelle danseforestillinger enn de som framgår av tabellen over.

Flere av institusjonsteatrene viser dans på sine scener. De programmerende teatrene, BIT Teatergarasjen, Black Box Teater og Teater Avant Garden er viktige formidlingsarenaer for dans. BIT Teatergarasjen arrangerer festivalen Oktoberdans hvert annet år. Aktører som RAS/Sandnes kulturhus, Bærum kulturhus, Dansearena Nord og DanseFestival Barents mottar tilskudd til formidling av dans. Statsinstitusjonen Riksteatret viser årlig danseproduksjoner på faste spillesteder over hele landet. Norsk scenekunstbruk er en sentral aktør i formidlingen av danseforestillinger til barn gjennom Den kulturelle skolesekken.

Arbeidet med folkedans skjer både i og utenfor institusjonene. De frivillige organisasjonene er svært viktige for å ta vare på og videreføre den norske folkedansen. Det er gitt tilskudd til Rådet for folkemusikk og folkedans til opplæringsprosjektet Bygda dansar. Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans er en viktig arena for folkedansen. Det gis også tilskudd til Ole Bull Akademiet som bl.a. gir utdanning i folkedans til studenter på høgskole- og universitetsnivå.

Ut fra et relativt lavt utgangsnivå har det vært en betydelig satsing på dans i perioden 2006–2010. Kartleggingen av oppnådde resultater viser at tilnærmet alt som kan telles når det gjelder profesjonell dansekunst har økt i perioden. Det har blitt flere aktive dansekunstnere, flere profesjonelle danse miljøer, flere danseforestillinger er blitt formidlet, og flere publikummere opplever profesjonell dansekunst. Norsk dansekunst er internasjonal i sin orientering og det vises flere danseforestillinger i utlandet.

Med økte midler til produksjon øker behovet for midler til å vise forestillingene. Antall visninger per produksjon viser imidlertid en synkende tendens.

En helt sentral målsetting i kulturpolitikken er å gjøre kunst av høy kvalitet tilgjengelig for hele befolkningen. Det er derfor viktig å se om den økte produksjonen og formidlingen av dansekunst har ført til at flere opplever dansekunst. I forbindelse med den gjennomførte kartleggingen av oppnådde resultater er det sendt inn dokumentasjonen av publikumstall for årene 2006–2010. Hovedtendensene er at publikumsoppslutningen om danseforestillinger har økt i perioden. I rapporten redegjøres det nærmere for utviklingen i publikumstallene.

4 Satsingsområder

Med denne strategien for dans vil departementet peke på utfordringer og satsingsområder for den videre utviklingen av profesjonell dansekunst i Norge 2012–2015.

Det vil først og fremst være et mål å legge til rette for at flere danseforestillinger kan tilbys et bredt og mangfoldig publikum, og at flere steder og publikumsgrupper i Norge kan få tilgang til et profesjonelt tilbud av danseforestillinger.

Det er et mål å legge til rette for at de forestillingene som blir produsert kan vises flere ganger, og at større publikumsgrupper over hele landet får tilgang til samtidens sceniske danseuttrykk.

Bedre rammevilkår for kunstnerisk utvikling og profesjonalitet er nødvendig for å styrke produksjon av dansekunst.

For å bidra til produksjon og visning av danseforestillinger av høy kunstnerisk kvalitet over hele landet må det legges til rette for å utvikle regionale dansemiljøer for produksjon og visninger.

Det må etableres formidlingsnettverk for dans for å styrke formidlingen av dans. Dette må skje gjennom samhandling mellom scenekunstinstitusjoner, kulturhusene, festivaler og andre arrangører og arenaer for dans. De regionale dansemiljøene vil inngå som en naturlig en del av slike nettverk.

Det må legges til rette for et mangfold av danseuttrykk. Flere sterke regionale miljøer for produksjon, utvikling og formidling av dansekunst er viktig for rekruttering og mangfold i norsk dansekunst og er med på å styrke dans som kunstnerisk uttrykk i Norge.

Oppfølgingen av den videre satsing på dans vil bli behandlet i de årlige budsjettproposisjonene på vanlig måte.

5 Avgrensninger

Denne strategien for videre utvikling av profesjonell dans i Norge 2012-2015 retter seg mot det profesjonelle dansefeltet i Norge, forstått som profesjonelle kunstinstitusjoner med offentlig støtte og fri kunstnerisk virksomhet utenfor institusjonene.

Mange av problemstillingene som er kommet fram i arbeidet med en strategi for dans gjelder scenekunstheltet som helhet, og er ikke særegne for dansefeltet. Flere innspill påpeker at det er blitt stadig mer problematisk å trekke et skille mellom dans og annen scenekunst.

I 2006 fikk dansekunst en egen avsetning under Norsk kulturfond med et eget fagutvalg. Den nye organisasjonsmodellen i Den Norske Opera & Ballett, som likestiller opera og ballett, er også uttrykk for en oppgradering og anerkjennelse av dans som egen selvstendig kunstart.

I samtidens scenekunstuttrykk er det imidlertid ikke alltid like enkelt å skille ut dansekunst fra de øvrige scenekunstuttrykk. Det må ikke bli et hinder for videre utvikling å vurdere dansens behov innenfor scenekunstheltet som helhet.

Selv om strategien omhandler profesjonell dans, er det viktig å anerkjenne frivillig sektors betydning for dansens vekst og utvikling. Et godt og variert tilbud kan fungere som et rekrutteringsgrunnlag for både nye publikumsgrupper og dansekunstnere ved å øke kjennskap til og interesse for dans.

Dynamikken mellom frivillig sektor og profesjonell dans kan utfordre etablerte begreper om profesjonell og amatør. Ikke alle profesjonelle dansere har gått veien om en formell, høyere utdanning. Noen oppnår et profesjonelt nivå gjennom andre former for praksis. Samtidig er det heller ikke slik at alle profesjonelle dansere driver med kunstnerisk virksomhet. Grenseoppgangene mellom profesjonell dans og amatørvirksomhet kan være tøyelige.

DEL II DANS I HELE LANDET

6 Produksjon av dansekunst

6.1 Status

Profesjonell dansekunst i Norge produseres og vises gjennom en kjerne av institusjoner. Nasjonalballetten er landet største formidler av klassisk ballett, og repertoaret omfatter også samtidsdans. Carte Blanche har utviklet seg til et betydelig samtidsdansk kompani som jevnlig viser nye produksjoner med norske og utenlandske koreografer. En viktig satsing på dansefeltet de siste årene har vært etableringen av Dansens Hus. Dansens Hus skal være et eget visningssted for det fremste av norsk og internasjonal dansekunst, og egne og spesielt tilrettelagte lokaler for dans ble tatt i bruk i 2008. Riksteatrets danseforestillinger er ofte produsert i samarbeid med frie kunstnere eller er formidling av frie gruppers produksjoner.

Den frie dansekunsten har mange aktører. De fleste dansere og koreografer jobber prosjektbasert med tilskudd fra Norsk kulturfond. Rekrutteringen er økende, og arbeid i frie grupper er et viktig alternativ til engasjement og fast ansettelse ved institusjonene. Mange som vil arbeide med dans i dag velger bevisst å satse på en frilanstilværelse.

Sentralt i arbeidet med å bedre vilkårene for dans i Norge har vært styrkingen av ordningene under Norsk kulturfond. Fra fondet gis det ettårig eller flerårig tilskudd til prosjekter. For å sikre kontinuitet og mer langsiktighet i støtten til frie etablerte kompanier, ble ordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper opprettet i 2007.

Basisfinansieringen av frie scenekunstgrupper og økt tilskudd til flerårig støtte har gitt flere grupper økt stabilitet og forutsigbarhet. Dette gir grunnlag for en kunstnerisk utvikling og profesjonalitet i virksomhetene. Antall grupper som er forankret i dans som kunstnerisk uttrykksform og som mottok tilskudd over basisfinansieringsordningen økte fra en av to grupper i 2007 til fem av åtte i 2012.

I 2010 ble basisfinansieringsordningen evaluert av Telemarksforskning på oppdrag fra Norsk kulturråd. Rapporten *Frihet og forutsigbarhet – En evaluering av basisfinansieringsordningen for fri scenekunst* konkluderer med at ordningen er vellykket. Rapporten konkluderer med at ordningen har vært etterlengtet, har gjennomgående blitt tatt godt i mot, og har påvirket arbeidsforholdene for etablerte scenekunstgrupper i positiv retning.

Ordningen for koreografi under Norsk kulturfond er en forprosjektordning. Målet er å fremme utvikling av ny koreografi. Koreografer kan søke om midler for å arbeide med nye konsept og ideer som grunnlag for nye sceniske uttrykk.

Den frie scenekunsten rommer også kunstnerisk produksjon for et ungt publikum. Det tidsavgrensede utviklingsprosjektet Kunstløftet i Norsk kulturråd har som mål å bidra til at det produseres interessante og relevante kunstprosjekter for barn, ungdom og unge voksne i alle kunstformer. Rom for Dans i Oslo har som et sentralt satsningsområde å legge til rette for profesjonell kunstnerisk praksis med og for barn og unge.

6.2 utfordringer

Nasjonalballetten er i hovedsak alene om formidling av klassisk ballett i Norge. Repertoaret spenner imidlertid vidt og omfatter også samtidsuttrykk. I 2011 hadde kompaniet 54 dansere. Kompaniet har arbeidet seg opp til et høyt internasjonalt nivå. Størrelsen legger også noen begrensninger for aktivitet og repertoar. Det er viktig at Nasjonalballetten kan opprettholde aktiviteten og videreutvikle den kunstneriske kvaliteten.

Den prosjektbaserte delen av dansefeltet kjennetegnes av frilansarbeid med mange ulike og kortvarige engasjementer og lave inntekter. Noen dansekunstnere har likevel et langsiktig perspektiv på videreutvikling av sitt kunstnerskap gjennom realisering av prosjekter. Mange av aktørene klarer også å gjøre seg bemerket kunstnerisk både i inn- og utland.

Departementet ønsker å legge til rette for at flere dansekunstnerne skal få bedre muligheter til å arbeide med dansekunst, og for flere visninger av de forestillingene som blir produsert.

En sentral målsetting for basisfinansieringsordningen har vært større økonomisk forutsigbarhet, for dermed å sikre den kunstneriske aktiviteten og gi gruppene en lengre planleggingshorisont.

Samtidig er det klart at ordningen har potensial for forbedring. Den største utfordringen er gapet mellom tilgjengelige midler og antall søkere. Ordningene for både fri scenekunst og basisfinansiering er utsatt for sterkt press fra et felt i stadig utvikling og utfordringene er flere; forholdet mellom rekruttering og langsiktighet ved tildeling av tilskudd, internasjonalisering, å sikre kunstnerisk og kulturelt mangfold, å profesjonalisere produsentledet, å øke antall visninger per produksjon og å skaffe det frie feltet et større og bredere publikum.

En styrking av basisfinansieringen innebærer en avlastning av prosjektstøtteordningen, og kan bidra til å øke de tilgjengelige midlene for andre og mindre etablerte aktører i det frie feltet. Ordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper, ordningene for fri scenekunst og ordningen for formidling må sees i sammenheng. Hvis flere aktører mottar basistilskudd som dekker produksjon, nettverksbygging, drift og formidling, vil dette avlaste andre ordninger rettet særskilt mot produksjon og formidling/gjestespill. Ordningen for basisfinansiering er en felles ordning for hele scenekunstheltet, og tildeling av tilskudd er basert på en kunstfaglig vurdering av søkerens kunstneriske nivå og utvikling. Det er derfor ikke ønskelig å øremerke midler til dans innen de generelle ordningene for scenekunst.

De ulike tilnærminger og uttrykk innenfor scenekunst gjør at forprosjektordningene for koreografi og scenetekst ofte oppleves som snevre. Scenekunstnere som i utgangspunktet har arbeidet med teater som uttrykksform, søker om midler til koreografiutvikling. Motsatt søker koreografer om midler til utvikling av scenetekster. Mange søknader om produksjonsstøtte eller forprosjekter faller utenfor de eksisterende ordningene. Det er behov for en bredt orientert og mer fleksibel forprosjektordning som kan bidra til å fremme rekrutteringen til scenekunsten, bygge opp under produksjonssøknadene og styrke prosjektenes kunstneriske kvalitet.

6.3 Oppfølging

For å styrke driften av Nasjonalballetten er det behov for å ansette nye dansere. I 2012 ble det gitt midler til ansettelse av 5 nye dansere som skal fases inn over to år. Departementet vil følge dette opp i 2013.

Kunstlivet er i stadig endring. Departementet er derfor opptatt av Kulturrådets muligheter til å initiere nye satsinger og prioritere gode prosjekter som ellers ville falle utenfor. Rådet må ha mulighet til å utøve skjønn i fordelingen av den totale budsjetttrammen for scenekunstmrådet, og også i fordelingen mellom ordningene.

Det er ønskelig å legge til rette for at flere dansegrupper kan få økt stabilitet og forutsigbarhet, enten gjennom basisfinansieringen av frie scenekunstgrupper eller andre former for flerårig støtte.

Ordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper vil bli videreført som en ordning for hele scenekunstheltet. En økt basisfinansiering vil styrke produksjonsmulighetene og muligheten for flere visninger og gjestespill. En helhetlig satsing på basisfinansiering, ordningene for fri scenekunst – dans og teater, samt ordningen for formidling, vil komme dansekunsten til gode.

Det er ønskelig å styrke utviklingen av ny koreografi. En felles forprosjektordning som omfatter utvikling av koreografi, scenetekst og andre typer konsepter og forprosjekter vil kunne imøtekomme noen av utfordringene på dette området.

7 Formidling og publikumsutvikling

7.1 Status

Hovedscenene for dans i Norge er Den Norske Opera & Ballett, Dansens Hus og Carte Blanche. Utover dette er de øvrige teaterhusene og kulturhusene de viktigste visningsstedene for dans i Norge.

BIT Teatergarasjen kan vise til en mangeårig satsing på dans, gjennom bl.a. festivalen Oktoberdans. Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden viser også danseforestillinger. Folkedansen har fått en arena i Riksscenens lokaler i Oslo, som også formidler tradisjonsdans fra andre kulturer. RAS/Sandnes kulturhus og Bærum kulturhus har en særskilt satsning på dans.

Rom for Dans i Oslo har barn og unge som en viktig målgruppe i produksjon og formidling av dans, samt gjennom pedagogisk virksomhet. Norsk scenekunstbruk er en sentral aktør i formidlingen av danseforestillinger for barn og unge. Riksteatret formidler også danseforestillinger landet rundt.

Dansefestivaler og andre festivaler på musikk- og scenekunstheltet er viktige arenaer for formidling av dans. I tillegg til Oktoberdans i Bergen, er CODA-festivalen i Oslo, DanseFestival Barents i Hammerfest og Multiplié dansefestival i Trondheim de mest sentrale dansefestivalene.

Formidling av dans er styrket gjennom tilskuddsøkninger til dansefestivaler. Fra 2012 er det etablert en arrangørstøtteordning for dans og det ble avsatt 2 mill. kroner til ordningen. Ordningen har som formål å gi programmeringsmidler til arrangører som presenterer profesjonell dans av høy kunstnerisk kvalitet. Støtteordningen skal stimulere til visning av nasjonal og internasjonal dansekunst og til nyskapende formidlingsmåter, samt bidra til at arrangører med et høyt kvalitetsnivå utvikles. Målgruppen for arrangørstøtteordningen for dans er arenaer som festivaler, kulturhus og regionale arenaer der det arrangeres offentlige visninger og forestillinger med dans som uttrykk.

Flere av institusjonene som driver landsomfattende turnévirksomhet samarbeider allerede med lokale arrangører for å rekruttere og utvikle et dansepublikum. Avtaler om samarbeid over lengre tid, der arrangører forplikter seg til informasjon og markedsføring, gir et godt grunnlag for både å utvikle arrangørkompetanse og øke publikums interesse for dans.

Flere av aktørene i dansefeltet samarbeider i dag om visninger av danseforestillinger. Carte Blanche har samarbeidsavtaler med visningsarenaer i fem store norske byer.

Bærum Kulturhus har tatt initiativ til et turnénettverk slik at utenlandske ensembler etter Norgespremiere i Bærum skal kunne gjeste andre kulturhus som har gode forutsetninger for å formidle dans. Gjennom samarbeid med arrangørene og Dansens Hus arbeider Riksteatret for å rekruttere og utvikle et dansepublikum.

Nasjonalballetten har en roterende turnémodell slik at alle aktuelle turnésteder skal være besøkt minst en gang i løpet av en 4-5 års periode. Gjennom Septemberdans viser Nasjonalballetten nyskapende verker på turné, i kombinasjon med oppsøkende virksomhet som klasser, foredrag og workshop.

Tilskudd til gjestespill og festivaler bidrar til å styrke tilbudet av dans i regionene. Det gis tilskudd til enkeltgjestespill og turneer fra ordningen for formidling av scenekunst. Tilskuddsordningen har som formål å styrke formidlingen av norsk scenekunst innenlands og utenlands. Ordningen skal også stimulere til visninger av viktige utenlandske forestillinger i Norge. Ordningen ble styrket med 1 mill. kroner i 2012 under forutsetning av at styrkingen skulle komme danseprosjekter til gode.

7.2 utfordringer

Den videre utviklingen av dans vil ha som mål å øke publikumsoppslutningen om dans, vise flere danseforestillinger rundt i hele landet, og utvikle tettere samarbeid mellom alle aktører på dansefeltet.

Med økte midler til produksjon øker også behovet for midler til å vise forestillinger nasjonalt og internasjonalt. Mange av danseforestillinger som produseres vises for få ganger, og tendensen de siste årene viser at antall visninger per produksjon er synkende. Det er et mål å legge til rette for at forestillinger produsert utenfor institusjonene kan tilbys et bredt og mangfoldig publikum, og at flere steder og publikumsgrupper i Norge kan få et scenekunsttilbud. Det bør derfor legges bedre til rette for å turnere forestillinger.

Det er behov for å styrke samarbeidet mellom arrangører og spillesteder for visning av dans i Norge. Et formidlingsnettverk for dans kan etableres gjennom samhandling mellom scenekunstinstitusjoner, kulturhusene, de programmerende scenene, festivaler og formidlingsinstitusjoner som Norsk scenekunstbruk og Riksteatret. De regionale dansemiljøene er også en naturlig en del av slike nettverk.

Den Norske Opera & Ballett har et særskilt ansvar for den riksdekkende aktivitet innen både ballett og opera. Med innflyttingen i det nye operahuset er driftstilskuddet til Den Norske Opera & Ballett økt betydelig, også til kunstnerisk virksomhet. Styrkingen må også komme hele landet til gode. Nye digitale opptaks- og visningsformater muliggjør en større distribusjon av forestillingene til Den Norske Opera & Ballett. Digital

formidling er imidlertid bare et supplement til den riksdekkende virksomhet og kan ikke erstatte turnéaktiviteten ("live-opplevelsen").

Carte Blanche har i de senere årene turnert over store deler av landet med betydelig oppslutning. Som det eneste dansekompani for samtidsdans med statlig og regional finansiering, har Carte Blanche et ansvar for å utvikle og formidle samtidsdans, og å spre interesse for dans som kunstform i Norge.

For å løfte interessen og bygge et stabilt publikum er en bevisst tilnærming til formidling viktig. Det er viktig at institusjonene utarbeider strategier for publikumsutvikling med tanke på å utvikle interessen for og kunnskapen om dans hos flere og større publikumsgrupper. Samarbeid mellom flere institusjoner kan være hensiktsmessig.

Det er et mål å nå de delene av befolkningen som benytter seg av kulturtilbud i liten grad. Dans, og spesielt samtidsdans, kan være en krevende og lite tilgjengelig kunstform. Behovet for kunnskap om dans er stort. Kontinuitet i tilbudet er derfor en viktig forutsetning for publikumsbygging på dansefeltet. Bedre kompetanse hos lokale arrangører gjennom samarbeid om markedsføring og publikumsbygging er nødvendig for å kunne bygge et publikum for dans. Dette bør være en viktig oppgave for arrangører i formidlingsnettverk.

Gode spillesteder som er åpne også for ikke etablerte dansekunstnere og som tilbyr nye kunstneriske muligheter, kan gi nye måter å rekruttere publikum på.

Det er viktig at institusjoner, arrangører og andre arenaer for dans har et tilbud til et ungt publikum. Som ledd i publikumsutviklingen bør det fortsatt legges vekt på produksjon og formidling for barn og unge.

Departementet mener at det tilbudet som de frie scenekunstgruppene gir gjennom Den kulturelle skolesekken er svært viktig for å sikre alle barn og unge et scenekunsttilbud. For elevene vil det være positivt å oppleve kunsten der den blir produsert, i profesjonelle omgivelser. Med tanke på senere bruk, er det også positivt å bli fortrolig med selve institusjonen i ung alder.

7.3 Oppfølging

Det er fortsatt ønskelig å styrke formidlingen av dansekunst både innenfor institusjonene og utenfor, gjennom prosjektbasert arbeid og i frie dansegrupper.

For å styrke formidlingen av dans ser departementet det som ønskelig at det etableres ulike nettverk for formidling. En viktig oppgave for formidlingsnettverk vil være å bidra til gjensidig utveksling av kompetansen i de forskjellige kulturhusene og

scenekunstinstitusjonene med sikte på å styrke kvaliteten, volumet og den kunstneriske bredden i programmering av dans.

Det har vært en forutsetning for etableringen av Dansens Hus å bidra aktivt til å styrke utviklingen av dans i hele Norge gjennom et bredt samarbeid med ulike scenekunstmiljø. Det er naturlig at Dansens Hus legger til rette for formidling av danseforestillinger gjennom ulike nettverk basert på kunstnerisk funderte samarbeid, og er en motor for slike samarbeid. Det er ønskelig å styrke et slikt arbeid ved Dansens Hus.

Samtidig er det ønskelig å styrke det økonomisk handlingsrommet for etablerte arrangører og festivaler til å kunne inngå i ulike nettverkssamarbeid. Arrangørstøtteordningen bør derfor styrkes. Det er også ønskelig å styrke formidlingen av dans ved at de programmerende teatrene.

Departementet legger stor vekt på at Den Norske Opera & Ballett når hele landet både gjennom turneer, ved bruk av ny teknologi og gjennom de ulike samarbeidskonstellasjoner som er etablert.

Departementet ser behovet for en styrking av turnévirksomheten til Carte Blanche.

Norsk scenekunstbruks formidling av danseforestillinger gjennom Den kulturelle skolesekken er en viktig bidragsyter for å nå barn og unge. Det er ønskelig å prioritere en styrking av Scenekunstbrukets formidling av forestillinger til barn og unge.

Som oppfølging av Meld. St. 10 (2011-2012) *Kultur, inkludering og deltaking* ble det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett foreslått å fordele 0,5 million kroner til et forsøks- og utviklingsprosjekt med publikumsutvikling i utvalgte institusjoner og i samarbeid med Norsk kulturråd og Norsk publikumsutvikling. Det er også foreslått 2 mill. kroner til elevbesøk i utvalgte institusjoner i samarbeid med Norsk teater- og orkesterforening og Norsk kulturråd. Dette vil også omfatte dans.

8 Regional utvikling

8.1 Status

Det finnes sterke lokale dansemiljøer i alle deler av landet. En egen ordning for pilotprosjekt for profesjonelle dansemiljøer ble etablert i 2010. Gjennom støtte til pilotprosjekter har de regionale dansemiljøene blitt styrket.

I perioden 2010-2012 er det gitt midler til RAS – Regional arena for samtidsdans/Sandnes kulturhus, Nordnorsk landsdelsscene for dans/Dansearena Nord, DansiT – Dansekunst i Trondheim, Dans i Nord-Trøndelag, Springer Kulturstudio/Grenland Dansekompani, Bærum kulturhus/Regionalt kompetansesenter for dans og Scenerommet (Buskerud). Midlene skal dekke utgifter til nettverksbygging, kompetanseheving og utgifter til lokaler og arenaer, produsent- og konsulentbistand med mer. Det forutsettes regional medfinansiering på 40 pst. av det totale offentlige tilskuddet.

Flere innspill til departementets strategiarbeid framhever at den statlige støtten til regionale pilotprosjekter har vært avgjørende for den positive utviklingen for lokale dansemiljøer. Kunstnerne har fått tilgang til produksjonsbistand lokalt, samt prøvelokaler og residensmuligheter på landsbasis.

For den regionale infrastrukturen på dansefeltet er virksomheten til PRODA Profesjonell dansetrening viktig. PRODA bidrar til at dansekunstnere vil bosette seg og arbeide over hele landet. PRODA tilbyr muligheter for organisert gratis daglig trening, danseteknisk og faglig utvikling for profesjonelle dansekunstnere i Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim, samt i Nord-Trøndelag og Nord-Norge. PRODAs brede tilbud om kontinuerlig trening, kurs og faglig nettverk bidrar til kvalitet, utvikling og fornyelse av dansekunsten i hele landet. Dette gjelder både for profesjonelle danseforestillinger og det pedagogiske tilbudet i dans til barn og unge.

8.2 utfordringer

Utviklingen i det frie scenekunstheltet i Norge viser en økende stabilitet og kontinuitet i gruppeorganisering og produksjoner. Det er en økt kunstnerisk profesjonalisering og større etterspørsel etter og muligheter for visninger, også i utlandet. Dette krever også profesjonalisering av administrative funksjoner og styrking av infrastrukturen i feltet på landsbasis.

Det er behov for å legge til rette for en bedre infrastruktur på dansefeltet slik at større publikumsgrupper over hele landet får tilgang til samtidens sceniske danseuttrykk.

For frilanskunstnere finnes det få arbeidslokaler. Det er mangel på egnede produksjonslokaler for koreografer og dansegrupper som skal utvikle nye forestillinger. Dansekunstnere trenger gode rom til å drive kunstnerisk utviklingsarbeid og fornye kunstarten, og til å produsere de forestillingene som skal møte publikum.

Gode øvingsmuligheter er en forutsetning for at frilansere kan opprettholde og utvikle sin kompetanse. For dansekunstnere er regelmessig trening helt nødvendig og en forutsetning for å opprettholde de kunstneriske ferdighetene. Dette bidrar til økt kvalitet på produksjoner, forestillinger og pedagogisk virksomhet. Samarbeid mellom aktørene i regionen er også et regionalt og lokalt ansvar.

Det er behov for bedre produksjonsvilkår for dansekunst, kompetanseoverføring og deling av ressurser, samt tilrettelegging for profesjonalisering og faglig felleskap. Det er også behov for å avlaste kunstnerne gjennom bistand til å administrere driften av de kunstneriske prosessene. En styrking av kompetansen i produsentleddet kan bidra til å frigjøre ressurser for kunstnerne, som dermed gis bedre muligheter til å konsentrere seg om det kunstneriske arbeidet.

8.3 Oppfølging

Departementet vil legge til rette for en styrking av regionale danse miljøer landet rundt ved å videreføre ordningen for pilotprosjekter som en permanent ordning.

Pilotprosjektene skal utvikles videre tilpasset behovene i den enkelte region. Dette kan bl.a. inkludere samarbeid med lokale avdelinger av PRODA, arenaer for visning og andre aktører som sammen kan bidra til produksjon og visning av danseforestillinger av høy kunstnerisk kvalitet i regionene. Videre utvikling av regionale danse miljøer vil bidra til å styrke produsentleddet gjennom å bygge opp produsentkompetanse. Krav om regional medfinansiering på 40 pst. av det totale offentlige tilskuddet vil fortsatt være en forutsetning.

Det er viktig å videreføre intensjonene med pilotprosjektordningen og den nye arrangørstøtteordningen for dans. Det er behov for å se videreføring av disse ordningene i sammenheng.

9 Et mangfoldig dansefelt

9.1 Status

Mangfoldsarbeidet på scenekunstrområdet handler om spisset og oppsøkende formidling, og om å utvikle et uttrykksmangfold som oppleves relevant for et stadig mer sammensatt publikum. Samarbeid er helt sentralt i arbeidet for å fremme kulturelt mangfold – både i det kunstneriske arbeidet og i publikumsarbeidet.

Departementet legger til grunn at institusjonene selv utvikler nye måter å arbeide på for å ivareta hensynet til inkludering og kulturelt mangfold gjennom sin ordinære virksomhet. Inkludering og kulturelt mangfold skal inngå som naturlig del av programmering, organisasjonsutvikling, rekruttering og publikumsarbeid og i institusjonenes strategier på kort og lengre sikt.

Dansekunsten rommer et bredt spekter av sjangere. Klassisk ballett og samtidsdans er som oftest de danseuttrykk som forbindes med profesjonell dansekunst i Norge. Det eksisterer imidlertid også sceniske danseuttrykk med utgangspunkt i andre dansetradisjoner, ikke minst ulike folkedansstradisjoner og urbane dansestilarter som hip hop og street dance. En problemstilling er derfor hva slags forståelse av dansekunst som bør legges til grunn for kulturpolitikken overfor profesjonell dansekunst i årene framover.

Den frie dansekunsten har hatt en sterk utvikling de senere årene, og dette har bidratt til et større mangfold av danseuttrykk enn før. Mangfoldet viser seg i to ulike retninger, både mot det tverrfaglige og mot en større fordypning og spesialisering på hvert enkelt felt. Der det sceniske teateruttrykket i en del av scenekunstoffet har nærmet seg det fysiske og bevegelsesorienterte, har enkelte aktører i dansefeltet tatt i bruk tekstlige og språklige virkemidler. Dette utfordrer vår forståelse av scenekunstens etablerte uttrykksformer.

Folkedansen har i senere tid blitt gjenstand for stadig større oppmerksomhet som en ressurs for utviklingen av sceniske produksjoner. Det er en utvikling i retning av at stadig flere frie grupper forankrer sine sceniske forestillinger i folkelige tradisjoner, både norsk folkedans og samisk. Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans er en viktig arena for folkedansen. Riksscenes bidrag til arbeidet med formidling av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans fikk i 2011 et ekstra tilskudd på 0,4 mill. kroner. Rådet for folkemusikk og folkedans fikk i 2012 0,5 mill. kroner for å utvikle større kulturelt mangfold innen dans.

9.2 utfordringer

Det skal legges til rette for et mangfold av danseuttrykk. Flere sterke regionale miljøer for produksjon, utvikling og formidling av dansekunst er viktig for rekruttering og mangfold i norsk dansekunst og er med på å styrke dans som kunstnerisk uttrykk i Norge.

I Norge er det i ferd med å etablere seg en profesjonell dansekunst som bygger på prinsipper og bruk av materiale fra folkelig tradisjonsdans. Det finnes en del grunnleggende fellestrekk i mange av formene for folkelig tradisjonsdans rundt om i verden. En mangfoldig norsk dansekultur må ha rom for alternative former for dans, med røtter i norske eller andre tradisjoner.

Riksscenens rolle som møtested for ulike miljøer på tvers av kulturuttrykk og generasjoner er viktig å bygge videre på. Det er behov for å styrke arbeidet med alternative formidlingsformer som formidling av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans.

Rådet for folkemusikk og folkedans bør se det som en oppgave å inkludere dans fra andre kulturer i sin virksomhet. Kulturdepartementet vil i samarbeid med Rådet for folkemusikk og folkedans vurdere tiltak for å stimulere dette arbeidet.

9.3 Oppfølging

Norsk kulturråd har som mål å stimulere utviklingen av nye kunstneriske uttrykksformer. Kulturrådet har derfor en viktig oppgave når det gjelder å fange opp støtteverdige prosjekt som faller utenfor eksisterende ordninger, og medvirker på den måten til å sikre bredde og mangfold. En viktig prioritering er bl.a. å styrke kulturelt mangfold og kulturell likestilling med særlig vekt på utvikling av arenaer for kulturelle minoriteter i bysamfunn og rekruttering av ungdom med minoritetsbakgrunn til kunst- og kulturfeltet, jf. Meld. St. 10 (2011-2012) *Kultur, inkludering og deltaking*.

Det er ønskelig å styrke Riksscenens bidrag til arbeidet med formidling av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans ytterligere.

Midler til Rådet for folkemusikk og folkedans for å utvikle større kulturelt mangfold innen dans vil bli videreført i 2013.

10 Internasjonal utveksling

10.1 Status

Dansfeltet er internasjonalt, og dansekompanier har lenge forholdt seg til et internasjonalt felt. Dansen og andre fysiske scenekunstuttrykk har et sterkere potensial til internasjonal samproduksjon og formidling enn scenekunstuttrykk som er tekstlig og språklig basert.

Turneer til utlandet for norske kompanier og visning av utenlandske oppsetninger i Norge er en viktig del av dansfeltet, både for dansekunstnerne og publikum. Å arbeide internasjonalt beriker kunstformen. Det gir tilgang til et bredere publikum og er også en indikator på kvalitet.

Carte Blanche har en utstrakt internasjonal turnévirkosomhet og kompaniet har som mål å være et ledende og synlig dansekompani på den internasjonale dansescenen. Flere frie dansekompanier samproduserer forestillinger med internasjonale aktører.

I det frie feltet danner støtteordningene for produksjon utgangspunkt for kunstnerisk utvikling og aktivitet både nasjonalt og internasjonalt. Basisfinansieringen muliggjør langsiktig planlegging og internasjonalt strategiarbeid for hvert enkelt kompani. Dette er avgjørende for kompanienes deltagelse på internasjonale arenaer. Gruppene som finansieres av ordningen fungerer som døråpnere for feltet de representerer.

Tilskudd til presentasjon av norsk scenekunst i utlandet gis i hovedsak over Utenriksdepartementets budsjett som reisestøtte og støtte til kulturutveksling med land i sør.

10.2 utfordringer

Det høye lønnsnivået i Norge medfører at gjestespill, både i Norge og turneer til utlandet, blir svært kostbare. Mulighetene for internasjonale gjestespill blir derfor færre. Turneene er sjelden fullfinansierte.

Ordningen for formidling av scenekunst har som formål å styrke formidlingen av norsk scenekunst både innenlands og utenlands. Det er et mål å få presentert det beste av norsk scenekunst både nasjonalt og internasjonalt. Ordningen skal også stimulere til visninger av viktige utenlandske forestillinger i Norge. Både norske arrangører av gjestespill tilknyttet kulturhus, scenekunstarenaer og festivaler i Norge og norske aktører/produksjonsenheter som er invitert til å vise sine produksjoner i eller utenfor Norge kan søke.

Det finnes flere ulike plattformer for internasjonalt samarbeid og satsinger der norsk scenekunst blir presentert. Det er viktig å legge til rette for og stimulere til økt

internasjonalt samarbeid og utveksling av dansekunst. Det er behov for å samordne de ulike ordningene og styrke presentasjon av norsk scenekunst i utlandet, jf. St.meld. nr. 32 (2007-2008) *Bak kulissene*.

ICE HOT Nordic Dance Platform er en biennale som er utviklet for å promotere og presentere nordisk samtidsdans for et profesjonelt publikum bestående av internasjonale kjøpere og kunstneriske ledere så vel som det lokale publikum. I 2014 vil ICE HOT bli avviklet i Oslo. Utviklingen av et nordisk nettverk og forberedelse til avviklingen av ICE HOT i Oslo 2014 er et krevende samarbeidsprosjekt som vil innebære koordinering av flere av Oslos scener.

10.3 Oppfølging

Det er behov for å styrke formidling av norsk dansekunst utenfor Norge og utenlandske gjestespill til Norge.

Det er ønskelig å styrke den internasjonale turnévirkosomheten ved Carte Blanche.

Det er ønskelig å bidra til deltagelse på relevante internasjonale plattformer for økt internasjonalt samarbeid og utveksling av dansekunst.

Det er ønskelig å støtte gjennomføringen av ICE HOT 2014 i Oslo ved Dansens Hus i samarbeid med andre scener.

Departementet vil vurdere hvordan andre deler av den internasjonale satsingen best kan stimuleres.

11 Rekruttering og talentutvikling

11.1 Status

Utdanning av profesjonelle dansekunstnere gis i hovedsak på universitets- og høgskolenivå og fagskolenivå. I tillegg er det utdanningstilbud i videregående opplæring, folkehøgskoler, kulturskoler, og ikke minst ved ulike private institusjoner, som danseinstituttene. Disse opplæringstilbudene er viktige for rekruttering til de høyere utdanningsinstitusjonene. Mange dansekunstnere utdannes også i utlandet. Kunstutdanning er internasjonal, slik at mange velger å ta utdanning ute, samtidig som mange fra utlandet utdannes ved norske institusjoner. Det er redegjort for ulike utdanningstilbud i St.meld. nr. 32 (2007-2008) *Bak kulissene*.

Satsingen som skjer på talentutvikling innen dansefaget i kulturskolen er positiv. Kulturskolen i Bergen har for eksempel både bredde- og elitesatsing innen dans. Ved Oslo musikk- og kulturskole er dans det undervisningstilbudet som har hatt størst økning de siste årene. Ved Tromsø kulturskole satses det mye på undervisning i dans på høyt nivå for å utdanne unge dansere til å gå videre til høyskoler i dans.

I samarbeid med Den Norske Opera & Ballett tilbyr Oslo kommune et opplæringstilbud i klassisk ballett som gir unge talenter en mulighet til å nå et internasjonalt toppnivå. Tilbudet ved Ruseløkka skole er tilpasset talenter innen klassisk ballett fra hele landet og starter på 8. trinn. Det har gitt talenter i ungdomsskolealder som allerede er på et godt nivå et tilbud som er konkurransedyktig i internasjonal sammenheng.

Rådet for folkemusikk og folkedans driver prosjektet *Bygda dansar* med tilskudd fra Kulturdepartementet. Gjennom en periode på tre år får en gruppe ungdommer undervisning lokal tradisjonsdans. Et av målene er å finne talenter som kan bli profesjonelle frilans folkedansere. *Bygda dansar* er nå et fast prosjekt som drives parallelt i tre fylker.

Tilskudd til utviklingsvirksomhet i kulturskolene gis over Kunnskapsdepartementets budsjett. Fra Kulturløftet II ble det siden 2010 bevilget 40 mill. kroner årlig til utviklingsprosjekt knyttet til kulturskoleaktiviteter, og midlene som ble fordelt i 2011 gikk bl.a. til talentutviklingsprosjekter.

Tilskudd til kulturelle aktiviteter knyttet til frivillig engasjement og deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjoner gis over Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets budsjett.

11.2 Utfordringer

Spørsmål knyttet til utdanning og rekruttering har nær sammenheng med kunstnerpolitikken ettersom dette i første rekke vil berøre dansere som yrkesgruppe.

Av Meld St. 23 (2011-2012) *Visuell kunst* går det fram at det er en rekke utfordringer og problemer knyttet til ordningen med stipend basert på gjennomført kunstutdanning, noe som gjør at ordningen er besluttet lagt om. Departementet arbeider nå med å erstatte dagens ordning med en søknadsbasert ordning som innebærer at stipendmidlene forbeholder seg kandidater som etablerer seg i kunstneryrket etter endt utdanning. Slik blir stipendordningen mer målrettet. I motsetning til den tidligere ordningen, vil den nye ordningen også være åpen for kunstnere som har tatt utdanning i utlandet. Det nye stipendet er derfor bedre tilpasset en virkelighet der unge kunstnere er internasjonalt orientert og gjerne reiser utenlands for å studere og arbeide.

Etablering av den nye skuespiller- og danseralliansen vil kunne sikre et antall frilans dansere og skuespillere ansettelse, inntekt og sosiale rettigheter i de periodene de ikke har ansettelse hos ordinære arbeidsgivere eller oppdragsgivere. Ansettelse i alliansen vil i tillegg sikre kontinuerlig kompetanseutvikling gjennom relevante kurs, masterklasser og workshops, og vil dermed gi dansekunstnere mer kontinuerlig fokus på yrket og kunstnerisk utvikling i perioder uten arbeid.

Rekruttering, utvikling og satsing på unge talenter er av avgjørende betydning for utviklingen av norsk dansekunst. Innenfor dans er det viktig at barn og unge med gode forutsetninger får en oppfølging i tidlig alder.

Flere innspill til departementets strategiarbeid nevner behov for en styrking av tilbudet for talenter innen ballett utenom Oslo. Det er behov for en mer planmessig regional talentutvikling hvor talenter, sammen med sine pedagoger, får tilstrekkelig god og omfattende oppfølging fra tidlig alder, for eksempel gjennom samlinger og kurs.

Å utvikle sitt talent som danser bør ikke være avhengig av elevens egne økonomiske ressurser. Tilrettelagte utviklingsmuligheter vil på sikt kunne gi økt rekruttering til aktuelle studier, til Nasjonalballetten og tilsvarende kompanier i utlandet blant talenter i Norge.

Det er behov for samarbeid mellom ulike instanser og aktører for å sikre at utdanningstilbudet for dansere er slik at norske dansere kan hevde seg i konkurranse med dansere utdannet i andre land, herunder også mulighetene for å styrke regional talentutvikling.

Carte Blanche er en attraktiv arbeidsplass for norske og internasjonale dansere. Nivået på auditioner er stadig høyere og nåløyet for ansettelse og engasjement blir stadig

trangere. Dette fører til at svært få nyutdannede dansere har mulighet for ansettelse i kompaniet. En aspirantordning vil gi nyutdannede dansere muligheter til å opparbeide seg arbeidspraksis etter utdanning som er helt avgjørende for å få innpass i mer etablerte kompani.

11.3Oppfølging

Ordnningen med stipend basert på gjennomført kunstutdanning legges nå om til en søknadsbasert ordning som innebærer at stipendmidlene forbeholdes kandidater som etablerer seg i kunstneryrket etter endt utdanning.

Departementet vil se nærmere på muligheter for å styrke utviklingen av unge talenter.

Carte Blanche har hatt en prøveordning med aspirantstillinger ved kompaniet. For at ordningen skal kunne fungere tilfredsstillende er det ønskelig å etablere en fast aspirantordning ved Carte Blanche bestående av to aspirantstillinger.

12 Levekår for dansere

12.1 Status

En rapport fra Telemarksforskning-Bø "Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006" – Kunstnerundersøkelsen – viser en kraftig vekst i kunstnerbefolkningen. Undersøkelsen viser at det for svært mange er vanskelig å livnære seg som kunstner og at ansettelses- og tilknytningsforholdene for kunstnere går i retning av stadig færre faste (og midlertidige) stillinger.

Dansere og skuespillere er særlig utsatte yrkesgrupper når det gjelder arbeidsvilkår og levekår. Norske Dansekunstnere, forbundet for dansere, koreografer og pedagoger, har rundt 870 medlemmer der majoriteten er frilansere. Yrkesgruppene er preget av lave inntekter og mange ulike og kortvarige ansettelsesformer. Den usikre frilanstilværelsen fører til en avhengighet av offentlige ordninger for arbeidsledighet og andre støtteordninger som er lite tilpasset yrkesgruppene og dens arbeidsvilkår.

Gjennom ulike støtteordninger er staten en viktig oppdragsgiver og økonomisk aktør for mange dansekunstnere. Men det vil alltid være slik at staten er én av flere aktører. En del kunstnere må derfor også basere seg på andre inntektskilder, jf. også St. meld. nr. 47 (1996-1997) *Kunstnarane* det heter at:

Det vil aldri bli slik at den statlege innsatsen på feltet vil kunna innehalda ein automatisk økonomisk vekst etter kor stor tilveksten av kunstnarar er. Det er det heller ingen andre yrkeskategoriar som har garantiar om.

12.2 utfordringer

Arbeidsmarkedets behov for midlertidige ansettelser gjør at det er behov for en ordning som tar vare på de midlertidige ansatte mellom ansettelsene, både økonomisk, faglig og arbeidsmiljømessig.

I Sverige har man hatt gode erfaringer med etablering av allianser der frilansere sikres inntekt og opparbeidelse av trygderettigheter utenom oppdrag. TeaterAlliansen ble startet som et forsøk i 1999, og gjort permanent fra 2001. Det er senere opprettet en DansAllians for dansekunstnere og en MusikAllians for musikere. I det svenske scenekunstheltet har man med etableringen av TeaterAlliansen oppnådd et mer profesjonelt arbeidsmarked, mindre sosiale ulikheter i forhold til andre yrkesgrupper, effektivisering av formidlingen av skuespillere og dansere og et godt tilbud innen kompetanseutviklingstiltak.

På bakgrunn av erfaringene fra Sverige har Kulturdepartementet gått inn for å etablere en norsk skuespiller- og danserallians som et prøveprosjekt. Alliansen skal sikre et

antall høyt kvalifiserte frilansskuespillere og -dansere inntekt og opparbeidelse av trygderettigheter samt muligheter til å vedlikeholde og utvikle sin kompetanse utenom oppdrag.

12.3 Oppfølging

Det er satt av midler til oppstart av en felles skuespiller- og danserallianse i løpet av andre halvår 2012. Departementet vil følge dette opp i 2013. Alliansen skal etableres som et prøveprosjekt over tre år. Erfaringene fra prøveprosjektet vil danne grunnlag for vurdering av en eventuell permanent etablering av en skuespiller- og danserallianse i Norge.

Den nye skuespiller- og danseralliansen vil kunne gi dansekunstnere mer kontinuerlig fokus på yrket og kunstnerisk utvikling i perioder uten arbeid.

13 Dokumentasjon, kunnskap og kritikk

13.1 Status

Den frie dansekunstens historie har i stor grad vært udokumentert.

Danseinformasjonen har mottatt prosjektmidler fra Norsk kulturråd for å dokumentere den norske dansehistorien. Gjennom Danseinformasjonens historieprosjekt er det samlet inn mye dokumentasjon av norsk dansehistorie utenom institusjonene fra 1945 til 1995.

Danse- og teatersentrum har mottatt tilskudd fra Norsk kulturråd til internettportalen Sceneweb. Sceneweb er et dokumentasjons-, informasjons- og databaseprosjekt, og har som formål å dokumentere og formidle norsk scenekunst fra både fortid og nåtid, og med det øke kunnskapen om norsk scenekunst.

Norsk teater- og orkesterforening har i samarbeid med Danse- og teatersentrum, Norsk scenekunstbruk og Norsk kulturråd utviklet nye rutiner for rapportering av resultater for hele det statlige støttede scenekunstheltet. Institusjonenes aktivitet og aktivitet i regi av Den kulturelle skolesekken er innrapportert fra 2011, mens resultater av tilskudd fra Norsk kulturråd vil bli rapportert inn fra 2012.

Kritikk er en viktig del av den offentlige samtalen om kvaliteten på ulike kunst- og kulturuttrykk. Kunstkritikken spiller en viktig rolle for kunstens synlighet og er et viktig bindeledd mellom kunsten og publikum. Dansefeltet har tradisjonelt sett stått i skyggen av andre kunstområder når det gjelder dekning i media og kritikk av dans er svakt utbygd i Norge. Kritikere og filmkritikere får i 2012 tildelt 3 arbeidsstipend. Ingen av disse går til dansekritikk.

13.2 utfordringer

Det er en viktig oppgave å sørge for at informasjonsgrunnlaget om norsk dans i Norge og utlandet blir best mulig. For å øke kunnskapen om dans og scenekunst som helhet er dokumentasjon av kunst- og produksjonshistorien vel så viktig som den rene statistiske rapportering, innsamling og presentasjon av data med hensyn til bl.a. produksjoner, visninger, og publikumsoppslutning.

Det er behov for større grad av samarbeid mellom de ulike aktørene som driver databaser for dokumentasjon og informasjon av scenekunst.

I følge Kritikerlaget er det per i dag seks aktive dansekritikere. Disse leverer i gjennomsnitt 3-4 anmeldelser per måned og anmeldelser av andre kunstuttrykk er da medregnet. Det er en viktig problemstilling hvordan man kan sikre at kvaliteten på

dansekunsten som skapes, holder høy kvalitet, og at det foregår en kontinuerlig samtale om dette. I denne sammenhengen er det verdt å diskutere hva det betyr at dansekritikken har en såpass svak stilling.

Det er behov for å styrke vilkårene for dansekunsten synlighet og plass i den offentlige samtalen. En mulig framgangsmåte kan være offentlige plattformer for faglig kritikk og diskusjon. Opprettelse av nye stipend til kritikere vil også kunne bidra til å øke dansekritikkens omfang og omtaler i media.

13.3 Oppfølging

Det er ønskelig å legge til rette for at innsamlet materiale og dokumentasjon av dansehistorien kan gjøres tilgjengelig for kunnskapsproduksjon og formidling. Departementet vil gå i dialog med aktørene i feltet og Nasjonalbiblioteket om hvordan arkiv- og dokumentasjonsarbeidet på scenekunstrområdet best kan organiseres.

Departementet vil vurdere hvordan vilkårene for dansekunsten synlighet og plass i den offentlige samtalen kan styrkes.

Vedlegg: Liste over aktører som har levert dokumentasjon og innspill til strategiarbeidet

Bergen dansesenter
Bergen kommune
BIT Teatergarasjen
Black Box Teater
Bærum kulturhus
Carte Blanche
Dans i Nord-Trøndelag
Dansearena Nord
DanseFestival Barents
Danseinformasjonen
Danse- og teatersentrum
Dansens Hus
DansiS Dansekunst i Stavangerregionen
DansiT Dansekunst i Trondheim
Den Norske Opera & Ballett
Fond for lyd og bilde
Fond for utøvende kunstnere
Forum for nordnorske Dansekunstnere
Hammerfest kommune
Hooman Sharifi/Impure Company
Ingun Bjørnsgaard Prosjekt
Landsdelsrådet for kultur i Nord-Norge
Norsk kritikerlag
Norsk kulturråd
Norsk scenekunstbruk
Norsk senter for folkemusikk og folkedans
Norske Dansekunstnere
Oslo kommune
PRODA profesjonell dansetrening
Radart - Tromsønettverk for fri scenekunst
Regional Arena for Samtidsdans/Sandnes kulturhus
Riksscenen - scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans
Riksteatret
Rom for dans
Sandnes kommune
Scenerommet - Arena Vestfossen
Stellaris DansTeater
Sør-Trøndelag fylkeskommune
Teater Avant Garden
Teater Innlandet
Tromsø kommune

Tromsø kulturskole
Trondheim kommune
Veronica Robles Thorseth/Kunsthuset Wrap
Vest-Agder fylkeskommune
zero visibility corp.